

STENOGRAFSKE BELEŠKE
NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 3

BEOGRAD 1933 GODINE

KNJIGA 1

IX REDOVNI SASTANAK

NARODNE SKUPŠTINE

KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 24 NOVEMBRA 1933 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVAO:

Potpretsednik

Dr. AVDO HASANBEGOVIĆ

Sekretari:

ANTE KOVAČ i MILAN MRAVLJE

Prisutni g.g. Ministri: Pretsednik Ministarskog saveta i Ministar poljoprivrede dr. Milan Srškić, Ministar bez portfelja dr. Albert Kramer, Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja Ivan Pucelj, Ministar bez portfelja dr. Hamdija Karamelmedović, Ministar bez portfelja dr. Dragutin Kojić, Ministar trgovine i industrije dr. Ilija Šumenković, Ministar pravde Božidar Maksimović, Ministar bez portfelja dr. Budislav Grgur Andelinović, Ministar saobraćaja Lazar Radivojević, Ministar šuma i rudnika Pavao Matica, Ministar finansija dr. Milorad Đorđević, Ministar građevina dr. Stjepan Srkulj i Ministar za fizičko vaspitanje naroda dr. Lavoslav Hanžek.

POČETAK U 11 ČASOVA.

S A D R Ž A J :

Pre dnevnog reda: 1 — Čitanje i usvajanje zapisnika VIII redovnog sastanka;

2 — Saopštenje izveštaja Senata o usvajanju predloga Zakona o nastanjanju vojske i mornarice;

3 — Saopštenje o podnošenju interpelacije narodnog poslanika dr. Ivana Mohoriča na Ministra šuma i rudnika, finansija, trgovine i industrije i saobraćaja o donošenju hitnih administrativnih mera za ublaženje teškog stanja šumske privrede i usvajanje prvenstva;

4 — Otsustva narodnih poslanika;

5 — Molbe i žalbe;

6 — Razna akta.

Govornici: Ivan Mohorič, Ministar šuma i rudnika Pavao Matica, dr. Nikola Nikić.

Dnevni red: Nastavak pretresa izveštaja Odbora za proučavanje zakonskog predloga o suzbijanju polnih bolesti.

Govornici: Dr. Nikola Kešeljević, dr. Dragoljub Jevremović, dr. Gligorije Tadić, dr. Juraj Cenkić.

Izbor dva odbora za proučavanje Uredaba Ministarskog saveta: o zaštiti zemljoaradnika i o javnim radovima.

Potpretsednik dr. Avdo Hasanbegović: Otvaram IX redovni sastanak Narodne skupštine. Izvolite čuti zapisnik prošlog sastanka.

Sekretar Ante Kovač pročita zapisnik VIII redovnog sastanka.

Potpretsednik dr. Avdo Hasanbegović: Ima li kakvih primedaba na pročitani zapisnik? (Nema) Primedaba nema, zapisnik je primljen.

Izvolite čuti jedan izveštaj Senata.

Sekretar Ante Kovač (saopštava): Senat Kraljevine Jugoslavije izveštava Narodnu skupštinu, da je na svom III redovnom sastanku, održanom 23 novembra

1933 godine, usvojio u celini i bez ikakvih izmena upućeni mu od strane Narodne skupštine predlog zakona o nastanjivanju vojske i mornarice.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Ovaj se izveštaj prima na znanje. Izvolite čuti interpelacije.

Sekretar Ante Kovač (saopštava): G. Ivan Mohorič, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. g. Ministre šuma i rudnika, finansija, trgovine i industrije i saobraćaja o donošenju hitnih administrativnih mera za ublaženje teškog stanja šumske privrede i traži da joj se prizna prvenstvo. (Vidi prilog).

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Ima reč g. Ivan Mohorič, da obrazloži prvenstvo svoje interpelacije.

Ivan Mohorič: Ja sam, gospodo narodni poslanici, predložio niz administrativnih mera kojima može efikasno da se pomogne teškom stanju naše šumske privrede. Donošenje tih mera hitno je potrebno i zato sam bio slobodan da zamolim g. g. resorne ministre, kojih se to tiče, i Narodnu skupštinu, da ovoj mojoj interpelaciji priznaju prvenstvo. Ta hitnost sastoji se u sledećim stvarima.

Prvo, naše glavno tržište za izvoz drveta i za izvoz drvene grade je Italija. Mi znamo da sada vodimo trgovinske pregovore u Italiji. Ja ne bih želeo da se kod ovih pregovora izostavi ono što je za naš izvoz najvažnije. Mi znamo da drvena grada i u opšte šumski proizvodi sačinjavaju prosečno preko $\frac{1}{3}$ našeg celokupnog izvoza. Ovde se radi o tome da ne budemo potpuno istisnuti sa italijanskog tržišta nego da nam se dade mogućnost da mi i dalje izdržavamo konkurenciju sa Austrijskom Republikom, koja je uspeła da pomoću jevtinih saveznih tarifa danas tuče naše izvoznike grade i da pretvara naše šumske posjednike, kojih samo u Dravskoj banovini ima preko 40.000, iz aktivnih u pasivne. Pošto je to glavni temelj egzistencije ovih širokih slojeva, ja mislim da mi treba našu eksportnu politiku da u tome pravcu dopunimo i da počnemo da se brinemo i o stvarima koje su do sada donekle prezirane, odnosno o kojima nismo ni malo vodili računa.

Drugo, naš izvoz drveta treba da se organizuje. Privatna inicijativa ovde nije mogla da postigne onaj uspeh koji je bio potreban i zato ja ovde predlažem da se hitno sazove jedna interministerijalna konferencija i to iz resora Ministarstva trgovine i industrije i Ministarstva šuma i ruda, pošto to zaseca u njihov delokrug rada.

Treće su neka pitanja koja se tiču koordinacije privatnih interesa šumskih poseda sa državnim. Mi znamo da polovina šuma pripada državi a polovina privatnim posednicima. Mi znamo kakve su prilike u državnim šumama. Mi svakog dana čitamo u novinama o nekim interpelacijama i vidimo iz novina kako stvari stoje. Prema tome mi imamo interesa da hitno preduzmemo mere da se ti interesi koordiniraju. Ne traže se ovde nikakve novčane pomoći niti neke druge žrtve. Traži se samo jedna stvar koja se administrativnim merama može dobro da reguliše.

Najzad govori se o merama naše devizne politike. Naša devizna politika otišla je jednim pravcem koji je omogućio italijanskom trgovcu i uopšte stranom trgovcu koji dolazi u našu zemlju da ovde kupi ček koji je nabvio po efektivnoj berzanskoj ceni i da kupi robu sa zaradom od 12—15% protiv našeg trgovca koji je oporezovan oficijelnim primom od 28½%.

Dakle ovde devizna politika otvara širom vrata

penetraciji stranoga saveza na uštrb naše domaće trgovine. Ja mislim da sve ovo treba hitno da se reguliše, a sve se to može učiniti administrativnim merama, i stoga molim da se usvoji prvenstvo ove interpelacije zbog potrebe donošenja tih administrativnih mera. (Odobranje).

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Ima reč g. Ministar šuma i rudnika.

Ministar šuma i rudnika Pavao Matica: Gospodo narodni poslanici, prepuštam Narodnoj skupštini da se izjasni da li prima prvenstvo za ovu interpelaciju ili ne prima.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Prima li Narodna skupština traženo prvenstvo za ovu interpelaciju? (Prima). Objavljujem da je prvenstvo usvojeno.

Izvolite čuti poslanička odsustva.

Sekretar Ante Kovač (saopštava): G. Jovan Dovezenski, narodni poslanik, moli za pet dana odsustva zbog bolesti.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Odobrava li Narodna skupština traženo odsustvo? (Odobrava). Traženo odsustvo je odobreno.

Izvolite čuti molbe i žalbe.

Sekretar Ante Kovač saopštava sledeće molbe i žalbe: Alojzija Paštokoti-Jelakovića, Ivana Sušnja, Milice Čakić, Save Zorana, Stjepana Đajića, Natalije Kijovske, Janike Simić, Đorda K. Kovačevića, Radivoja Jovanovića, Anke Daleore, Ljubice Jakčin, Marije Rubčić, Ilije P. Radunovića, Todora M. Vojnovića, Miloša A. Vučinića, Ljubomira Vukašinovića, Save Arsića, Nikole Šeatovića, Luke Todorovića, Ernestine Bastašić, Jovana V. Vuletića, Stane A. Kapisoda, Marte Gnjatović, Stane M. Kosić, Josipa Šostara, Julije Bola, Umirovljenih općinskih bilježnika bivše županije Virovitičke — Osijek, Aleksandra Tašića, Adele Hekel, Petra St. Petrovića.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Sve pročitane molbe i žalbe uputiće se Odboru za molbe i žalbe.

Izvolite čuti razna akta.

Sekretar Ante Kovač saopštava sledeća razna akta: Profira Stojanovića i drugova; Udruženja državnih penzionera-ki — Tuzla; Udruženja ratnih invalida — Požarevac; Jugoslovenskog veterinarskog udruženja — Beograd; Udruženja trgovaca za Srezoze: nikšićki i šavnički; Društva »Kmetško pravo« — Maribor; Udruženja ratnih invalida — Vel. Gradište, Dobre; Udruženja trgovaca za srez i grad Slavonski Brod; Opštine barske; Apotekarske komore — Beograd; Društva ulagača novčanilih zavoda u Zagrebu.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Pročitana razna akta primaju se na znanje.

Prelazimo na dnevni red. (dr. Nikola Nikić: Molim za reč o povredi Poslovnika).

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Ima reč g. dr. Nikola Nikić.

Dr. Nikola Nikić: Gospodo narodni poslanici, ja sam sa mojim drugovima podneo interpelaciju na Gospodina Ministra unutrašnjih dela radi zlostavljanja i batinanja seljaka u Srezu novo-gradiškom od strane sreskih i žandarmerijskih organa. Tu moju interpelaciju predao sam juče. Međutim, danas kod saoptšavanja interpelacija nisam čuo da je ta interpelacija saopštena. U tome nesaopštavanju ove interpelacije leži povreda Poslovnika, jer po § 72 Poslovnika: »Interpelacije se podnose pismeno Pretsedniku

skupštine koji ih odmah saopštava dotičnom ministru, a Skupštini referiše o njima na prvom sastanku kad čini i sva ostala saopštenja».

Gospodo, narodni poslanici, g. Ministar unutrašnjih dela, kako sam privatno doznao, oboleo je i radi toga, tobož, nije saopštena danas Skupštini ova interpelacija. Ja mislim da to ne može biti opravdan razlog. Mi smo svi bili svedoci pre neki dan da je moj poslonski drug dr. Ivan Lončarević podneo jednu interpelaciju na Ministra trgovine i industrije g. dr. Iliju Šumenkovića, koji nije bio tu prisutan u Skupštini, i g. dr. Srkulj, Ministar građevina, ustao je tada i izjavio da ne prihvata prvenstvo te interpelacije.

Ja, gospodo narodni poslanici, držim da je mogao i g. Ministar Pucelj, koji ovde sedi, u mesto g. Žike Lazića da da potrebnu izjavu Narodnoj skupštini.

Ali, gospodo narodni poslanici, ja držim da neće tu biti po sredi bolest g. Žike Lazića nego će biti po sredi to što se radi o sreskom načelniku, zloglasnom Milanu Kostiću, koji je slučajno i kumče g. Ministra unutrašnjih poslova. (Uzvici na levlci: Oho!)

Ja, gospodo narodni poslanici, tražim da se ta interpelacija ovde u Skupštini pročita, da ja obrazložim hitnost te interpelacije, a evo g.g. Ministra Matice i Pucelja koji mogu mesto g. Lazića da izjave da li prihvataju ili ne hitnost ove interpelacije.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Predsedništvo saopštava uvek interpelacije čim ih spremi a ovu interpelaciju nije spremilo za današnju sednicu i zato nije saopštena. Međutim, Predsedništvo do sada nije propustilo ni jednu interpelaciju da Skupštini saopti pa će saopštiti i ovu kad je bude stavilo u saopštenja.

Prema tome nema povrede Poslovnika i molim Narodnu skupštinu da primi ovo moje tumačenje. Prima li Skupština ovo moje tumačenje? (Prima!)

Pošto Skupština prima, prelazimo na dnevni red. Na dnevnom redu je tačka prva: Produženje pretresa izveštaja Odbora za proučavanje zakonskog predloga o suzbijanju polnih bolesti.

Ima reč g. dr. Nikola Kešeljević.

Dr. Nikola Kešeljević: Gospodo, na dnevnom redu je jedan zakon koji je vrlo mnogo kritikovan, o kome se dosta pisalo i u javnosti, pošto, hvala Bogu, o ostalim stvarima ne može da se piše. O tome se zakonu davno pretresa. Kod nas su već postojale izvesne zakonske osnove, po kojima se to pitanje do danas tretiralo. Sad je došao na dnevni red jedan zakon, čiju važnost ne shvataju nažalost intelektualci a u širokim masama shvataju samo oni čije se kože tiče. Interesantno je da protiv ovih zakona ovako racionalnih i preko potrebnih postoji često puta opoziciono raspoloženje — da ga tako nazovem — čak u lekarskim krugovima. Pitanje je u većini slučajeva interes ili takozvana osetljivost istih. Kad našoj državi preti jedna opasnost da se jedina od najstrašnijih bolesti rasprostre tako da postane zlo za celu zemlju i da se ne može suzbiti lako relativno kao što se može kad je to skoncentrisano u neka manja mesta, i sporadično rasprostranjenje i po selima i po svima varošima, ljudi ne uviđaju da je opasnost od te bolesti ravna opasnosti od starih epidemija: kuge, ratne bolesti, i uopšte najveća opasnost koja postoji, i počinju da se brane da sprovedenje ovog zakonskog projekta, kako je podnesen Narodnoj skupštini, košta mnogo i da to neće moći

odmah da se izvede.

Nije pitanje u tome, gospodo, da li će ovim zakonskim merama odmah moći da se unište i izleče venerične bolesti i pored toga i jedno zlo, koje je postojalo, i koje će i dalje postojati, kao što je prostitucija, ali je važno da se donesu jasne i određene zakonske odredbe prema kojima ćemo se moći na osnovu zakona boriti protivu dva zla. I drugo, važno je to da ta borba prede iz ruku nekompetentnih, onih koji te stvari ne razumeju, t. j. administracije, u ruke onih koji te stvari razumeju, a to je u ruke saniteta i lekara. Gospodo, kad se kaže da donosimo zakon protiv prostitucije i veneričnih bolesti, glupo je to, jer će venerične bolesti uvek postojati, bar ja iako nisam pravnik, mislim tako. A pravnicima mogu da potvrde da ako bi se držali protivno toga principa, nam ne bi bio potreban ni Krivični zakon. Jer, uvek će, gospodo, u svetu postojati lopovluk, grabež, ubistvo i ako vi mislite da na osnovu te logike što će takvih stvari uvek biti, ne treba donositi jedan zakon, onda ne bi trebalo i nije trebalo da se donosi ni zakon protivu lopova, razbojnika i ubica. Dva principa u zakonima ne mogu biti. Zakoni se moraju zasnivati na istim principima, i prema tome govoriti da ovaj zakon nema smisla, jer on neće učiniti ništa, odviše je glupo i nelogično. Zatim se dalje kaže da ovaj zakon i njegove odredbe zadiru duboko u osetljivost ljudi i pojedinaca i ne smanjuje bedu tih ljudi. Gospodo, ovaj zakon uništava ropstvo, koje je formalno postojalo u našoj državi. Nema dva morala. Ima samo jedan moral. Zato što su izvesne žene bile naterane socijalnom bedom i zlom ili svojom rdavom psihom da budu roblje i da budu sputavane u hapsanama, koje nazivamo javnim radnjama, potrebno je da se donese ovakav zakon koji će uništiti ropstvo i sramotu današnjeg kulturnog društva. Iako ljudi odobravaju javne kuće za žene, onda moraju odobriti i javne kuće i za muškarce, jer dva morala ne mogu postojati. Žene imaju mnogo više prava da se oslobode ovoga nadzora nego muškarci, jer je utvrđeno da je 90—95% muškaraca bolovalo od polnih bolesti, a da 90—95% žena od polnih bolesti nije bolovalo. I prema tome nije trebalo da se podvrgnu nadzoru samo žene i da se od njih stvori belo roblje na osnovu jednoga zakona.

Istina kod nas se predosećalo da će donošenje ovoga zakona biti privedeno u delo i u poslednje vreme bilo je nekih, koji su već primenjivali odredbe istog. Tako, malo šale radi, a što su inače vrlo ozbiljne stvari, da vam navedem jedan primer. Za vreme opštinskih izbora rodak jednoga današnjeg ministra u Vladi bio je naterao ljude da se podvrgnu pregledu da nisu venerično bolesni, pa da mogu glasati. (Ko je to? Gde je to bilo?) U Savskoj banovini. Zato što su te stvari vršene od strane administracije, uvek su vršene i zloupotrebe a nije se snosila odgovornost. Poznata je stvar da su kod nas policijske vlasti te koje u vrlo mnogo slučajeva podržavaju držanje javnih kuća. Čak ima slučajeva da su izvesni policijski organi od toga dobijali i procenat. Ne gledajući na primer poliklinike beogradske, koja je na tome najviše radila, i koja je ukazala policijskim vlastima da tu i tu postoje javne radnje, gde se drži tajna prostitucija, ali učiniti nije mogla ništa, treba ovo od tih ljudi, koji misle da na roblju mogu zaradivati u 20 stoleću hleb, oduzeti i predati onim ljudima koji će za to snositi punu zakonsku odgovornost. I tu se pošlo pravim putem. Gospodo,

lues ili sifilis kod nas je, nažalost, vrlo jako rasprostranjen. Vi znate da od Ujedinjenja svaka pokrajina, pa makar ona nacionalno ne bila sastavljena homogeno, ne sastoji se samo od jednog naroda; saobraćaj u državi postaje sve življi i življi, a vi znate da su danas naša saobraćajna srećstva laka i dostupna svima masama. Kad se već o tome govori da napomenem da Bosanska krajina, na primer, koja je najviše zaražena sifilismom u našoj zemlji, danas je dostupna celom stanovništvu u našoj zemlji, jer je turistički vrlo interesantna. Bosanska je krajina siromašan kraj odakle vrlo veliki broj radnika ide u sve krajeve naše zemlje da zaradi sebi hleb i time se stvara mogućnost prenašanja te bolesti. Ako se ne budu preduzele mere, ako se ne povede energična i organizovana borba od stručnih ljudi, pa da oni tu borbu vode, onda nama preči opasnost da se ova bolest raširi u svima krajevima naše zemlje. Mi imamo jedno preimućstvo da je kod nas prvi put 1860 godine zaveden Zakon za borbu protiv veneričnih bolesti u Istočnoj Srbiji, u Timočkoj krajini. Zatim je taj Zakon potvrđen takozvanim Vladanovim zakonom o sanitetu 1880 god. i čak je danas Društvo naroda to notiralo kao jednu interesantnu činjenicu, jer mislim da je samo u Danskoj, od svih država na svetu, to bilo donekle ozakonjeno. Samo, nažalost, to je kod nas bilo formalno, jer je naš sanitet bio pod Ministarstvom unutrašnjih dela, te nije to dato lekarima u punoj vlasti, nego administraciji. Administracija je imala pravu da to sve sprovodi. Uspeh je bio mali zato što su ta nestručna lica mogla da postupaju kako hoće.

Gospodo, kod ovoga zakona kritikuju se nekoliko odredaba, i to kritikuju se one odredbe koje sa suštinom same stvari nemaju nikakvog značaja, i najveća kritika u ovome zakonu bila je kod onih odredaba koje govore na pr. o uverenjima, o tim stvarima koje nemaju veze sa samom suštinom stvari. Cilj je ovoga zakona borba sa veneričnim bolestima i uništavanje i zabrana prostitucije. To je suština zakona i na to treba ovde obratiti glavnu pažnju. A kad se u vezi sa tim kod nas određuje po § 9 ovoga zakona da se nad muškarcima obavezno mora vršiti pregled i da sveštenici, ili tamo gde se vrši građanski brak, one ustanove koja vrši venčanje mesto sveštenika, ne smeju venčati ni jednog muškarca koji nije doneo uverenje od lekara da je zdrav u pogledu veneričnih bolesti, ta odredba nesumnjivo da je savremena i dobra. A za ženu, nažalost, sa te tačke gledišta takav je izuzetak, da su odgovorne samo one žene koje bi stupile u brak venerično bolesne, te će se takve žene samo kažnjavati. Jer to je opravdano zato što svaka žena koja je već došla do toga da bude zaražena veneričnom bolešću, zna već koliko je sati: ona nije tako naivna te može lako da se podvrgne pregledu i bez velike stidljivosti. Uopšte, cela ova stidljivost lažna je i mnogo bi bolje bilo kad bi pre stupanja u brak bili pregledani ne samo svi muškarci nego i sve žene. Jer ovaj pregled nikoga ne ponižava a svakoga osigurava. Kad bi čovek nosio opasnost samo za sebe i za svoja braćna druga, ako je veneričnom bolešću zaražen, onda bi se oni još i mogli sporozumeti, i to se ne bi ticalo nikoga drugoga. Ali svaki ovakav slučaj zaraze predstavlja opasnost za sredinu i za društvo gde se čovek pojavljuje, jer on ovu bolest može preneti na svako lice sa kojim dode u dodir. I najstrašnije je što on ovu bolest prenosi i na ženu i na decu, i na majku

i na svoju najbližu okolinu. On prvo njih zarazi, jer s njima deli čašu, deli krevet. Jer, vi znate kako naš narod živi. Kad se uzme u obzir da ova bolest nije svojina samo onoga koji ju je dobio nego da je on, nezavisno od sebe, prenosi i na okolinu, na druga lica oko sebe, onda se moraju odobriti one zakonske mere koje sprečavaju mogućnost prenošenja ove zaraze. Kritike: da se čovek lišava svoje slobode kad se podvrgne i merama prisilnog pregleda, očevidno moraju otpasti, jer nemaju svoga osnova, sem ako čovek neće o ovoj stvari malo dublje da razmisli. Gospodo, kad je statistikom utvrđeno da u Bosni ima 180.000luetičara — a vi znate da se kod nas statistika tako vodi da ova cifra vrlo verovatno ne predstavlja ni jednu četvrtinu onoga brojaluetičara kojih tamo ima — onda protiv ovakvog stanja treba povesti Krstaški rat u celoj zemlji, jer ono predstavlja za nas veliku opasnost. S toga prigovori ovome zakonu, koji bi mogli da smanje njegovu važnost i njegovu moć, moraju otpasti i samo se može govoriti još o tome da se odredbe ovoga zakona još više potenciraju i postanu obavezne za svakoga bez ikakvog izuzetka. U varošima može se reći da se ni jedan muškarac ne ženi koji nije imao triper, a može se reći da u velikim varošima gde su veliki centri, u koje spada i Beograd, jer je i on jedna velika varoš, da na po jednog muškarca dolaze i po dva tripera. I onda govoriti protivu ovoga pregleda, to je laž i hipokrizija. Jer, gospodo, ova se bolest unosi u brak i ja tvrdim da su 90% muškaraca koji se žene imali zarazne bolesti, i da oni sada zaraze svoju ženu to bi bio zločin. Ja tvrdim da bi od tih 90%, koji bi se u braku zarazili, mnogi ćutali i ne bi hteli da se koriste ovim zakonom, jer neće da odu na pregled što se stide.

Ova odredba da se muškarci podvrgavaju pregledu ima tu dobru posledicu što će kroz kratak niz godina i sami muškarci zahtevati, kad se oni podvrgavaju pregledu, da se pregledaju i devojke s kojima hoće da se žene. I tako će doći logično do toga da se i ženska lica pregledaju i to ne prinudno nego po dobroj volji. Interesantna je stvar da dok su protivu ovoga pregleda bili mnogi muškarci, ljudi inteligentni i sa fakultetskom spremom, dotle ni jedna ženska organizacija u našoj zemlji nije se bunila protivu principa ovoga zakona nego su pozdravile donošenje ovoga zakona. Ja moram reći da sam ja dobio i mnogo pretstavki od prestavnica muslimanskih žena, gde je ovo pitanje najtugaljivije, zato što dolazi ovde u obzir i verski obzir. A tamo te bolesti ima najviše, tamo je ona najrasprostranjenija.

Gospodo, u ovome zakonu predviđa se jedna borba, gde treba Ministarstvu socijalne politike i narodnog zdravlja staviti u dužnost, da naročitu pažnju obrati na veliku propagandu koja se vrši za lečenje veneričnih bolesti, t. j. na pornografske slike itd. Treba dati stručnim i savesnim licima oružje da to ne dozvoljavaju. Često puta se pušta, pod firmom nadležnog znanja, stvar koja se graniči sa čistom pornografijom. Vi ne možete pretresti ni jedan razred gimnazije a da u džepu nekog dečaka, pa i devojčice, nećete naći pornografske pesmice, slike, koje se vrlo vešto šire i prodaju i dolaze do njihovih ruku. Možete misliti kako to dejstvuje na dečake i devojčice koje se nalaze u pubertetu, kod kojih ta pitanja instiktivno kuljaju vulkanski. Dovoljna je često puta jedna takva slika, jedna takva pesmica, ili jedna knjižica, pa da ona bude poledica po kojoj oni od-

laze niz brdo da se ukaljaju i fizički i moralno. (Jedan glas: I profesori univerziteta izdaju takve knjige! Imate slučaj g. dr. Kostića!) To je jedno pitanje, ali kako je to rađeno, ja u to neću da ulazim ovom prilikom, i o tome neću sada da govorim.

Gospodo, imate još jedno zlo, a to je reklamiranje lekova. Ja tvrdim da tu ima kartela, jer treba da znate da Vlada kaže da hoće da spreči kartele, ali ja joj ne verujem, imate kartel proizvodnje lekova. Imate danas slučaj da je čitava farmaceutska industrija u rukama velikog kapitala, koja danas to na jedan neverovatna način iskorišćava. Treba da znate i ovo da samo za reklame majster Lucius Bayer plaća preko 380 miliona dinara godišnje i da ceo taj rashod od 380 miliona dinara za reklame njemu isplati jedan jedini aspirin Bayer. Danas su ljudi podvrgnuti tome jer svakog dana u svima listovima ne stručnim, nemedicinskim, čitaju oglase koji su tako ubedljivi, tako potvrdni, da ljudi nemajući novaca, nalazeći se u krizi, misleći da je tako kako piše u novinama, da je to istina, uzimaju te lekove sa puno vere da su to stvarno lekovi. Ovde se n.p.r. propisuje jedan lek protivu sifilisa. To su bile pilule. One su reklamirane. Čovek je mogao da pojede vagone tih pilula i da bude u istom stanju u kome je bio i pre nego što je počeo da upotrebljava te pilule. Za sada za reklame koriste jedan službeni naziv sanitetskih vlasti. Jer, često kažu taj i taj lek, koji je registrovan u Ministarstvu socijalne politike i narodnog zdravlja, kažu da je odobren u Ministarstvu socijalne politike i narodnog zdravlja. Tu treba svakako naći izlaza, a specijalno za one lekove koji se tiču veneričnih bolesti. Jer tu ljudi obično kupuju ono što se najlakše može dobiti, baš zbog stida. Tu se moraju preduzeti stroge mere. Moraju se onemogućiti svakodnevna publikovanja u listovima koji izlaze i u provinciji, i u prestoničkim listovima, i u celom svetu, jer je to organizovana reklama kartela ili pojedinih koji ne računaju mnogo na narodno zdravlje, nego na svoj džep, ne dajući time ništa u pogledu zdravlja. Obrnuto, baš svet kupujući te lekove koji se na taj način reklamiraju, sprečen je da ide dalje i da se leči, pa se bolest tamo razvija i pogoršava. Tu je potrebno da Ministarstvo socijalne politike i narodnog zdravlja u ovome Pravilniku za sprovođenje ovoga zakona preduzme naročito stroge mere protivu ovih stvari.

Donošenje zakona o moralu nemoguće je i ja mislim da nije ni potrebno. Ali nesumnjivo je potrebno da se sve ove stvari: pornografska literatura, reklame ove vrste, nadrulekarstvo, koje je jedno ogromno zlo u našem narodu, itd., moraju sprečiti, bar kod ovih polnih bolesti.

Zbog toga se ne može zameriti štampi, jer njena dužnost nije da propagira već da registruje, ali vi ste videli da su se ljudi koji nemaju ničega zajedničkog sa lečenjem tako popularisali, da su poznati čitavom narodu. Ta je njihova popularnost tako velika da se zna da je neko u ministarskom automobilu vozio se kod Sadika Sadikovića da se leči. Pa kad tako kulturna lica, tako materijalno osigurana lica, koja spadaju bar u društvenom i materijalnom pogledu u najviše naše krugove, idu kod Sadika Sadikovića da se leče, onda se ta stvar mora onemogućiti merama koje treba da budu efikasne. Gospodo, kada se pokušavalo od strane lekarskih komora da se to spreči, onda su sudovi to prosto onemogućavali, jer su kažnjavali tako da su se kažnjeni smejali, jer su

oni zaradivali toliko da su mogli plaćati i po devedeset takvih kazni. Te stvari moraju biti unesene ovde i takve odredbe moraju ući u pravilnik kojim će izvršna vlast po ovim pitanjima biti data Ministarstvu socijalne politike i narodnog zdravlja i stručnim licima. Nesumnjivo je potrebno da se izvršenje ovoga zakona potencira do maksimuma kako bi mere bile efikasne. I kakva će korist biti ako ove mere budu preduzimali ljudi koji ih ne razumeju i ne budu preduzimali njihovo zakonsko izvršavanje? U zakon treba uneti takve odredbe koje će omogućiti punu efikasnost ovoga zakona.

Gospodo, zamera se da se ovaj zakon neće moći sa materijalne strane izvršivati i da će to da bude jedan veliki namet. To je naročito iznosio prota g. Vidaković, ali ja kažem da naš siromašni seljak troši na svadbe hiljade dinara. Kod nas se, gospodo, trpi i tolerira da se kupuju devojke, i vi znate da to košta groznih para i da to upropašćuje naš živalj u Južnoj Subiji. Protivu toga treba povesti borbu a ne protiv ovih stvari koje će nesumnjivo imati dobrih posledica po nas. Gospodo, to nije nikakav rashod, to je jedna neophodna mera države u interesu pokoljenja. Ako ja sam sebe hoću da upropastim, ja mogu da uradim štogod hoću od samog sebe, ali ja nemam prava da upropastim nikoga, ni svoju decu, ni svoju ženu da upropastim ako je zarazim, ja na to nemam prava i zato treba da postoji stroga odgovornost; država ima prava da takve ljude koji nemaju saznanja o tome, da ih natera zakonskim merama da to ne vrše.

Kod nas je ta borba vršena i sa malim sredstvima vrlo energično i zato nam je odavano priznanje sa svih strana, pa i od Društva naroda. Zato treba osigurati sredstva koja će se isplatiti sto puta i ne treba se bojati da neće biti sredstava koja su potrebna da zakon bude efikasan. Ja mogu samo žaliti što zakon nije do krajnjih granica efikasan, jer je ovo jedan od najvažnijih zakona koji dolazi pred ovu Narodnu skupštinu i od koga ne treba praviti pitanje. (Odobranje i pljeskanje).

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Ima reč g. dr. Dragoljub Jevremović.

Dr. Dragoljub Jevremović: Iznošenjem zakonskog predloga o suzbijanju polnih bolesti pred Narodnu skupštinu, onako kako ga je Odbor usvojio, to će biti završetak jedne akcije, koja se već niz godina vodi radi donošenja jednog zajedničkog zakona za celu državu za regulisanje borbe protivu veneričnih bolesti. Ako uzmemo u posmatranje kakve strahote pričinjavaju venerične bolesti u svetu kao i u našoj zemlji, jer one ne štete ni jedan narod, ni jednu rasu, za njih ne postoje granice, odmah ćemo uvideti važnost ovog zakona. Radi bolje ilustracije iznećemo, primera radi, rasprostranjenost sifilisa u tri zapadne kulturne države, gde je medicina na visokom stupnju.

U Francuskoj jedna desetina stanovništva je obolela od sifilisa (3,92%). Svake godine u majčinom trbuhu 20.000 dece uginu od sifilisa, 40.000 pobačaja usled sifilističnih obolenja, 80.000 smrtnih slučajeva na godinu dana, što čini okruglo cifru od 120.000 ljudskih života za godinu dana, a pored toga treba napomenuti da od svih bolesnika u bolnicama koji se leče, 40% boluju od sifilisa i njegovih komplikacija.

U Belgiji ima 400.000 sifilističara, 15.000 smrtnih slučajeva na godinu dana od sifilističkih obolenja, a

25% bolesnika u bolnicama boluje od sifilističnih obolenja.

U Engleskoj ima 200.000 novih obolenja od sifilisa na godinu dana.

Ovo su nekoliko samo cifara iz najnovijeg vremena i u najkulturnijim zemljama, ako bi pak pogledali pojedine zemlje iz Azije, i iz prošlih vremena, cifre bi bile mnogo strašnije, a kada bi izneli šta to sve košta, kakve se velike svote novaca troše samo na njihovo lečenje, a da ne govorim o drugim gubitcima, što ih pretrpi društvo, onda bi ti podatci izgledali još porazniji.

Prvobitno, kada je obraćena pažnja sa zvanične strane, na opasnost od venerične bolesti, palo je u oči da je prostitucija leglo polnih bolesti. Za to je i došlo do rešenja da se sprovede njeno uređenje, t.j. do tako zvane reglementacije prostitucije. Smatrano je da će se u javnim kućama i na profesionalnim prostitutkama moći od strane vlasti sprovesti preko lekarskih pregleda jedna sigurnost protiv prenošenja veneričnih bolesti. Međutim, dugogodišnja praksa je pokazala sve rdave strane ovakvog jednog sistema.

Evolucija socijalne medicine nam pokazuje, da već odavno privode se ideje u život koje traže u jednom širokom zamahu zaštitu celokupnog stanovništva protiv veneričnih bolesti, a ne zaštitu malenog broja favoriziranih pojedinaca muškaraca. Ako bacimo pogled na razvijanje celokupnog delovanja na ovom polju u drugim državama, mi svuda konstatujemo sprovođenje gornjih principa. Prema tome, u borbi između zastarelog sistema reglementacije prostitucije i s druge strane abolicije reglementacije, svi moderni sociološki i lekarski pregledi idu u prilog aboliciji, jer ona dovodi sobom jedan nov moderan sistem ne borbe protiv neupisanih prostitutki, nego sistem borbe protiv veneričnih bolesti uopšte. Ona donosi sobom ne borbe protiv bolesnika, već borbu protiv bolesti. Ona donosi sa sobom jedan jedini pojam o ličnoj slobodi i za žene i za ljude i jedan jedini moral i za žene i za ljude.

Glavne primedbe reglementaciji, da je ona protivna pojmu lične slobode i pojmu jednog morala, toliko su jasne, da o njima ne treba govoriti. Primedba o neefikasnosti reglementacije je očigledna, i ona je dokazana podacima, koje su izneli naučnici svetskoga glasa u svima zemljama. Nemogućnost sprovođenja reglementacije nad svima prostitutkama je dokazan fakt, jer je onaj broj, koji je pod nadzorom nesrazmerno mali prema broju neprijavljenih prostitutki. Primer koji se daje za Pariz, da na 100.000 prostitutki ima samo 7.000 koje su pod kontrolom, primenjuje se kao analog u svima zemljama i može i kod nas da se primeni. Slično tome stoji i sa izbegavanjem kontrole već prijavljenih prostitutki, koje beže baš zato što su bolesne. Njihov procenat iznosi za Pariz 20%, a prema podacima za našu zemlju, on je dva puta veći i iznosi 44%. Nepodvrgavanje maloletnih devojčica kontroli, a one su najopasnije i u našoj zemlji, kao i u drugim, doprinosi najjači udarac reglementaciji. Kada ovome dodamo nemogućnost savesnog lekarskog pregleda, da se izdvoje bolesni od zdravih, ovo je u svima zemljama pa i kod nas slučaj, onda od cele reglementacije ne ostaje ništa drugo do jedna rdava tradicija, osnovana na još gorjoj predrasudi. I kad naposletku celoj listi neefikasnosti dodamo socijalne momente, bedu i jad onih koji pod okriljem vlasti propadaju bez sažaljenja društva, onda je slika neuspelja reglementa-

cije potpuna.

Sa abolicijom ovoga režima ide se ne kao kod reglementacije sa ciljem da se pojedinim muškarcima pruži relativna uteha, da ne bi oboleli od koje venerične bolesti, već abolicija predstavlja jedan veliki sistem, osnovan na modernim principima sociologije i medicine, a kome je cilj da se sistematski organizovanom borbom protiv veneričnih bolesti celokupno društvo sačuva zla i da se ovo u narodu i leči. Glavni su principi njeni, koji se uvode u zakonske mere sledeći:

Obavezno lečenje obolelog.

Obavezna prijava obolelih, ako se ne leče.

Stvaranje i održavanje što većeg broja dispansera, u kojima se mogu da leče venerične bolesti.

Seksualno vaspitanje i podizanje javnog morala.

Propaganda i obaveštavanje širokih masa o opasnostima veneričnih bolesti.

Suzbijanje prostitucije.

Dakle, mere, koje su zasnovane na najširoj podlozi i koje su sprovodljive u svima zemljama i u svima rasama. Za dokaz ovome služe, kao najkompetentniji forum, odluke Medunarodnih konferencija, Medunarodnog saveza za borbu protiv veneričnih bolesti, jer se smatra da je terapeutska sterilizacija jedno od glavnih sredstava da se doprinese suzbijanju sifilisa i drugih veneričnih bolesti, i da reglementacija prostitucije ni u kom vremenu i ni u kojoj zemlji nije dozvolila da se ograniče pustoši učinjeni veneričnim bolestima, pored toga što je ona protivna svakoj pravdi i svakoj ideji socijalnog morala i preporučuje ukidanje reglementacije prostitucije i primenu mera koje se odnose na celokupno stanovništvo.

Međutim, nama se nameće jedno pitanje, da li uvođenje ovakvog sistema odgovara prilikama u našoj zemlji? Jedno ovakvo pitanje je potpuno na svome mestu, jer je nemoguće doneti jedan zakon, koji ne bi bio saglasan sa našim prilikama. Ako pogledamo iz podataka koje je zvanično objavljivalo Ministarstvo narodnog zdravlja, vidi se, da su nosioci socijalne medicine kod nas, idući za ovim modernim idejama, primenjujući ih kod nas, postigli najbolje rezultate. Pružanjem besplatnog lečenja broj obolelih u narodu neprekidno opada, što najbolje pokazuje efikasnost mera učinjenih na širokoj osnovi; a pored toga ako bacimo jedan pogled na javne kuće i na reglementacije vidimo, da su obe ove stvari prosto presadene kod nas bilo po primeru iz susedstva, bilo pod uticajem ondašnjih političkih prilika.

1) U predratnoj Kraljevini Srbiji je reglementacija sa javnim kućama uvedena Uredbom od 3-VIII-1900, promenjena delimično samo za varoš Beograd 1919, gde su javne kuće ukinute;

2) U Zagrebu bez javnih kuća, ali sa kaserniranjem prostitutki naredbom redarstvenog poglavarstva od 24-VII-1922;

3) U Bosni i Hercegovini uredene od Zemaljske vlade 18-V-1906 javne kuće i prostitucija;

4) U Dalmaciji kontrola reglementacije pod opštinskom autonomijom;

5) U Vojvodini, reglementaciju svaka opština da uredi prema svojim prilikama;

6) Slovenačka — 1919 abolicija od Pokrajinske vlade.

Ni javne kuće, ni javna prostitucija nemaju ničeg zajedničkog sa zdravim duhom i moralom našeg naroda. Pored neefikasnosti reglementacije i opreci

u kojoj ona danas stoji sa mentalitetom našeg naroda, važno je podvući jedan momenat, a to je, da su $\frac{4}{5}$ našeg stanovništva u Kraljevini zemljoradnici sa sela, kod kojih se u praksi ne sprovodi sistem reglementacije. Tamo nema javnih kuća niti javnih prostitutki. I tako na ovaj način vidimo da kod $\frac{4}{5}$ stanovništva naše Kraljevine postoji u stvari nezvanična abolicija reglementacije. Protiv ovakvog stanja nije niko sa sela tražio primenu reglementacije, niti je to pokušavano od zvanične strane.

Iz ovog zakonskog predloga vidimo, da je on izraden na principima koje smo sada izložili. U njemu se obraća pažnja na sve obolele bez razlike, uvodeći obavezno lečenje svakoga ko je bolestan. (Čl. 2.)

U vezi sa njime ostvareno je besplatno lečenje svima onima koji nemaju sredstava za lečenje. (Čl. 3.)

Kontrola obaveznog lečenja obolelog od veneričnih bolesti vrši se od strane lekara koji to lečenje i sprovodi. (Čl. 4.)

Traga se na izvor zaraza, što je dužnost svakom lekaru da se tačno o tome obaveštava. (Čl. 5.)

Po principu da je bolje sprečiti nego lečiti, nije postupljeno na taj način samo sa preventivnim merama protiv prostitucije. Novi zakonski projekat predviđa i veliki broj mera predohrane, u cilju da se izbegnu venerične bolesti. Na prvom mestu vidimo (čl. 7.) obaveštavanje širokom propagandom najšireg stanovništva, omladine, školske mladeži i vojske o opasnosti polnih bolesti. Predviđa se i obaveštavanje omladine o polnom životu. Za ovu propagandu se služi predavanjima, pozorištem, filmom, letcima itd. i na ovaj će način novi zakonski predlog ispuniti zahtev modernog shvatanja u predohrani socijalnoj i medicinskoj.

U mere predohrane spada i čl. 9., koji predviđa obavezan pregled muških lica koja stupaju u brak. Takva lica su dužna podneti nadležnoj vlasti uverenje izdato od lekara da ne boluju ni od jedne venerične bolesti. (Povici: To je pametno!)

Kao zaključak ovom našem izlaganju tvrdimo, da ovaj zakonski projekat ima brigu o celokupnom stanovništvu. Predviđa se:

- 1) Specijalne mere za predohranu od polnih bolesti i tajne prostitucije;
- 2) Obavezno lečenje svih obolenja veneričnih;
- 3) Obaveznu prijavu vlasti, ako se ne leči;
- 4) Bolničko lečenje onih koji su opasni po okolinu;
- 5) Istraživanje izvora zaraze;
- 6) Obavezni pregled muškaraca pre stupanja u brak;
- 7) Kažnjavanje lica koja zarazu na druge prenese;
- 8) Suzbijanje šarlatanizma.

Ovaj zakonski projekat, koji je pred nama, prožet je onim idejama i načelima, koje smo danas izneli, a oni koji su ga pisali, imali su u vidu da samo onaj zakon može da opstane i da se izvodi, ako odgovara i prilikama u zemlji, te zato ću glasati za. (Burno odobravanje i pljeskanje).

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Ima reč g. dr. Gligorije Tadić.

Dr. Gligorije Tadić: Gospodo, predlog o suzbijanju polnih bolesti, koji se nalazi pred nama, možemo samo da pozdravimo. Taj je predlog moderan i izraz je jednog višeg kulturnog i moralnog shvaćanja naše državne uprave. Ja ga najtoplije pozdravljam. Sada je samo na lekarima i na našoj upravi, na

Ministarstvu i njegovim organima, da taj zakon dobro provedu, da uspešno preduzmu sve mere da taj zakon u istinu bude ostvaren. Naročito treba tu provesti dobro borbu sa pojedinačnim materijalnim interesima izvesnih zainteresovanih ljudi i klasa, koji će nastojati da taj zakonski predlog ne bude u punoj meri oživotvoren. Ja naročito skrećem pažnju Ministru socijalne politike i narodnog zdravlja da svojom energijom i svom snagom uzme sprovođenje ovog zakona u svoje ruke i da njegovu punu primenu ostvari.

Po mome shvaćanju nije osnovno u ovome zakonu to da se borimo protiv veneričnih bolesti. Po mome shvaćanju osnovno je u tome zakonu to što je prostitucija sa strane naših vlasti proglašena kao prestup, kao jedno nedozvoljeno delo, i što joj se pretilo kaznama. Protiv nje se imaju primenjivati zakonske mere.

Po sistemu reglementacije, gospodo, mi smo imali jedan sistem, koji je bacao ljagu na dostojanstvo našega naroda, na čast našega naroda, jer stvarno šta je bio taj sistem reglementacije? Bio je to da je najniža telesna pohota smatrana kao dozvoljena stvar, smatrana kao prva stvar, koju treba država još da štiti, da je brani i da je održava kao trajnu ljagu u našem društvu. Gospodo, ja mislim da je taj sistem bio u istini jedna mrlja na moralnom liku i dostojanstvu našega naroda.

Ali da se ova borba protivu toga zla uspešno sprovede, ja bih bio slobodan da Kraljevskoj vladi skrenem pažnju na jedan važan momenat, koji je u tome, da nije dovoljna samo borba sa spoljašnjim sretstvima, sa zakonskim merama i kaznama, nego da je potrebna borba i sa unutrašnjim sretstvima, sa podizanjem moralnog shvatanja, moralnog nivoa našega društva i našega naroda. (Odobrovanje).

Gospodo narodni poslanici, ja moram da konstatujem jednu žalosnu činjenicu, da kod nas ta životinjska pohota smatra se, naročito u našem inteligentnom društvu, kao stvar lepa, kao jedno dobro, a ne smatra se kao nešto što treba suzbijati, što je nedostojno i što unižava čoveka. Tako često puta vi čitate u našim novinama i u našoj literaturi, u našim filmovima, pa često puta i naši profesori sa univerziteta i akademici daju potstreka da se razvija taj najniži instikt u čoveka i uzdižu i legalizuju tu najnižu pohotu ljudsku. (Čuje se: Tako je!) Ja vam, gospodo, skrećem pažnju na knjigu »Polno pitanje« od jednog univerzitetskog profesora, ja vam skrećem, braćo i gospodo, pažnju na knjigu jednoga našeg akademika »Blago cara Radovana«, gde se takode taj niski životinjski i materijalni instikt uzdiže na jedan visoki pijedestal, pa i ako se to tu prefinjuje, ipak je to nisko i nedostojno čoveka.

Gospodo ja bih želio da naše javno mnjenje, da naša vlada preduzme tu borbu sa unutrašnjim sretstvima jer je tu pravi koren zla. Seksualni nagon može imati svoga opravdanja samo u ograničenoj meri. Sve naše javne institucije, briga države, javni moral itd., sve to služi samo tome da se ograničava taj nagon, jer on u svojoj suštini, apsolutno izevši, jeste jedno zlo koje može samo u ograničenoj meri da bude relativno dobro. Zato skrećem pažnju da se naročito pazi na filmove, za vaspitanje omladine i drugim načinima, da se u svima pravcima našeg javnog života unese tendencija koja ide za tim da uzdiže viši moralni duh u našem životu, jer današnje naše društvo je izgubilo

pravu duhovnu orijentaciju. Naš narod ima svoje shvatanje, ima svoj moral, ima svoje poglede o tim stvarima i njegovo je shvatanje poznato. To je naš narod izrazio u našim narodnim pesmama gde kaže da telesni život materijalni nije cilj čoveka, nego da je cilj čoveka da bude »služitelj Božji«, kako kaže narodna pesma, da bude „Božji čovek“, da služi Bogu, a to znači da naš narod pre i iznad svega uzdiže princip dobroga, istine i lepote.

Naš narod jasno je obeležio da telesni život, niži život, nije cilj samom sebi, nego da ima da služi kao sretstvo višeg života, duhovnog i božanskog života. Naša inteligencija i naši gradovi u mnogom pogledu odstranili su se od toga i mi danas imamo strašnu pometenost u našem životu, u građanstvu i kod inteligencije, koja pometenost deluje razarajući i koja uništava zdrav narodni moral našega naroda.

Gospodo, vreme je da se naša javna uprava i naše javno mišljenje prilagodi zdravom moralu i zdravom shvatanju našega naroda i da tako dodemo do sigurnije duhovne orijentacije, a ne da budemo plen materijalističkih struja i želja i da budemo demoralizovana bića. Ja skrećem pažnju na ovu važnu činjenicu i molim Kraljevsku vladu da skrene svoju pažnju na ovaj momenat i da potraži unutrašnja duhovna i moralna sretstva za borbu protivu ovoga zla. Samo na taj način stvorićemo čvrstinu i moral kod naroda, koji je jedini kadar da izdrži sva iskušenja, sva stradanja i sva odricanja. Da naš narod nije imao toliki moral on ne bi, mogao proći kroz Albaniju i izdržati one nadčovečanske muke. Taj moral našega naroda osposobio ga je da izide kao pobedilac. Rpa životinjskih uživalaca i razbojnika nikada neće stvoriti ništa veliko.

S obzirom na ovo, ja držim da je ovaj zakon dobar i da on obeležava put novoga shvatanja i mišljenja u našem javnom životu, pa zato i ja ovaj zakon pozdravljam i izjavljujem da ću za njega glasati. (Pljeskanje i uzvici: Živeo).

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Predlažem Narodnoj skupštini da ovaj deo sednice zaključimo i da nastavimo rad danas u 4 časa po podne sa istim dnevnim redom. Prima li Narodna skupština? (Prima). Prekidam sednicu, s tim da se nastavi u 4 časa po podne sa istim dnevnim redom.

Sednica je prekinuta u 12 časova.

Nastavak sednice u 17,15 časova.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Gospodo, nastavljamo današnju sednicu sa istim dnevnim redom. Reč ima g. dr. Cenkić.

Dr. Juraž Cenkić: Gospodo poslanici, kad sam pročitao predlog Zakona o suzbijanju polnih bolesti uskliknuo sam svesrdno »tandem aliquando«. Ipak se jedanput desilo da smo izišli napolje sa tako važnim i korisnim zakonom. Francuzi vele da su prostitucija i venerične bolesti une plaie morale, a ja kažem da je to jedan čir koji je izrastao na telu čovečanstva uopšte a jugoslovenskog naroda napose. G. Ministar Pucelj imao je odvažnosti da izade s tim zakonom vanka i da tako na ljutu ranu metne ljutu travu i da uzme u ruke nož i prereže taj čir.

Gospodo narodni poslanici, mi smo ovim zakonom stupili u red onih modernih država koje su se već davno uhvatile u koštac sa prostitucijom, koja nije uzrok nego je leglo veneričnih bolesti: sifilisa, gonoreje i mekanoga čira. Ovim zakonom popunjujemo mi najpre naš Krivični zakonik od 27 januara 1929 go-

dine. On ne sadrži o prostituciji, kao rasadniku polnih bolesti, ništa. On proganja obljudbu, protivan je svodstvu, trgovinu belim robljem, obljudbu rodooskrvljenja, blud protivu naravi, i na životinje javnu bludnu radnju kao i propagandu na blud u §§ 269—288. Mi smo, gospodo, nedavno primili Zakon o fizičkom vaspitanju naroda. Ja vam kažem da bez ovoga Zakona o suzbijanju polnih bolesti nema smisla Zakon o fizičkom odgoju naše omladine. Jer svi mi znamo da baš naša mladež od 18—23 godine, u to prolazno, neiskusno doba najviše se zaražuje. A mi svi znamo kakve sve posledice nastaju od gonoreje, sifilisa i mekanog čira što se tiče zdravlja tela i zdravlja duše. Pa zato ako hoćemo da dosta provedemo »Mens sana in corpore sano«, onda treba u prvom redu odgajivati mladež i čuvati je od ovih zaraznih bolesti. I s toga je ovaj Zakon potpora Zakonu o fizičkom vaspitanju naroda.

Gospodo narodni poslanici, ja sam slušao izvestioca g. dr. Ostojića, slušao sam našeg venerologa u ovim stvarima, g. dr. Kešeljevića, slušao sam g. dr. Jevremovića, a slušao sam i izvestioca manjine protu Vidakovića, pa sam slušao i g. dr. Glišu Tadića. Ja ću popuniti doktorske izvode. Ja primam sve izvode naših lekara sa stručnog gledišta, ali pošto sam se kao odgajitelj mladeži mnogo bavio higijenom, ja ću ih popuniti sa higijenskog gledišta. Meni je milo da je drug Gliša Tadić u svom lepom govoru upravo kazao da je glavni uzrok prostitucije i polnih bolesti taj da je ljudstvo odpalo od morala, pa on misli da će se takode vrlo uspešno ove bolesti lečiti i prostitucija pobijati, ako se natrag vratimo moralu. Meni je ovo kao katoličkom svešteniku milo i drago što je to istakao jedan lajik, i to ne katolik nego pravoslavni, jerbo ipak mislim da će te reči među Vama više upaliti nego da Vam je ovo kazao sa moralnoga gledišta jedan sveštenik koji je, kao takav, službeni propagator morala.

Samo bi jedno morao da popravim gospodina Glišu, a to je da nema prava kad on tvrdi, da je naš spolni nagon životinjski nagon. Katolička crkva i katolički moral kažu da je spolni nagon jedan plemeniti nagon u čoveku i da se čovek radi spolnog nagona ne sme snizavati na nivo jedne životinje za koje kaže Sveto pismo „in quibus non est intellectus“. Sveto pismo kaže za ovaj spolni nagon da je on „leks in membrīs nostris“, da je to zakon u udovima našim, koji se više puta opire zakonima duha, „legi mentis“, ali ovaj zakon tela mora da je podložan volji ojačanom božjom milošću. Ako se manifestuje prema diktatu volje ljudske, iako se ona ispoljuje ili ne ispoljuje, onda rezultiraju u ljudskom društvu dve prekrasne pojave: jedna je devičanstvo, a druga je materinstvo. Prelazim dakle na svoju tezu. Ceo svoj govor radi pregleda delim u dva dela. U prvom delu pozabaviću se prostitucijom i polnim bolestima sa higijenskog gledišta, a u drugom delu sa § 9, sa obligatnim lekarskim certifikatom pre ženidbe sa eugeničkog gledišta. Uz put ću naglasiti etičke momente moje crkve katoličke.

Prve odredbe o hotimičnom zaražavanju sa spolnim bolestima nalazimo godine 1814 u Oldenburskom zakonu, u jednoj negdašnjoj maloj nemačkoj državi. Molim vas, 1814 bili su tako napredni da su oni u tome zakonu, u § 387 odredili da se pače i one individue kažnjavaju sudbeno, koji su, inficirani polnim bolestima, upotrebili zdravu žensku, ma da nisu nju

spolno zarazili. Kolege i drugovi, gospodin Kešeljević kazao je da je u staroj Srbiji 1860 godine postojao zakon koji je progono prostiuciju i venerične bolesti. Eto, vidite, i ta predratna Srbija tako rano je stupila u red prvih kulturnih država da pobija ovo zlo, samo usled nedostatnih prilika nije mogla to dovoljno da izvede. Posle nje imamo 1888 zakon u Norveškoj protiv prostiucije i polnih bolesti, godine 1906 u Danskoj, a u Nemačkoj, u Rajhu, do danas nije se mogla sprovesti zakonska novela koja bi proganjala prostiuciju i polne bolesti. U novije vreme imamo Čehoslovačku i nekoje Američke države, Francuska nema ništa. Nemojmo se čuditi tome, jer je među veštacima ovo preporna stvar, da li je shodno pravno-krivičnim merama pobijati prostiuciju i polne bolesti. V. Bar, glasoviti sifilidolog odlučno se protivi da Krivični zakon progoni prostiuciju, jer veli da time dolazi u pogibelj lečnička tajna, da se time otvara široko polje ucenjivanju i da je teško dokazati hotimično zaraživanje, tako zvani dolus.

Ali drugi glasoviti naučnik, Najser, tvrdi da je dobro da se krivično i pravno progone prostiucija i polne bolesti jer da sam zakon svojom egzistencijom jeste zastrašavajuće sredstvo protivu prostiucije i protivu polnih bolesti. Nemačko društvo za suzbijanje polnih bolesti u Frankfurtu na Majni 1903 god. je o tome većalo.

Bilo sad ovako ili onako, zakon je ovde i moramo sa njim računati. Nema sumnje, gospodo moja, da zakon sam po sebi, bez privatne inicijative, neće uspeti. To vidimo u našoj Bosni gde je radi nedostatka sretstava pobijanja, kako je drug Kešeljević izneo, neuspeh očigledan. Takav boj u drugim državama tek postoji na temelju privatne inicijative, a kod nas će se istom razviti povodom ovoga zakona o kojem danas diskutiramo.

God. 1899. 8 septembra održava se u Briselu prva međunarodna konferncija za profilaksu sifilisa i veneričnih bolesti. Na toj konfernciji bile su zastupljene sve evropske i vanevropske države. Tu su bili lečnici, dermatolozi, tu su bili sveštenici, tu su bili filozofi, tu su bile sve zastupnice ženskinja. I ovaj kongres načinio je jednu rezoluciju da se stvori sviju klasa borba zajednička protivu prostiucije i protivu veneričnih bolesti i da sve klase bez iznimke treba da stupe u zajedničku frontu protivu prostiucije i protivu veneričnih bolesti. Još iste godine u Brislu osniva se društvo „Société internationale de prophylaxie sanitaire de la siphylis et des maladies veneriennes“.

Nemci se odmah dadoše na posao pa su 19-X-1900 god. osnovali „Gesellschaft zur Bekämpfung der Geschlechtskrankheiten.“ Prilikom otvaranja toga društva držaše predavanja o polnim bolestima sami kapaciteti kao Albert Neisser, Alfred Blascko.

Ovo društvo ubrzo je po celoj Nemačkoj osnovalo filijale. Tako se uspešno pobija prostiucija i venerične bolesti.

Naš zakon o suzbijanju polnih bolesti u §§ 7 i 12 misli na organizovanu borbu protivu polnih bolesti, pa predviđa društvo za suzbijanje polnih bolesti koje će raditi složno sa ženskim društvima i drugim privatnim organizacijama i tako saradivati sa državnim i samoupravnim vlastima.

Hajde da sada nešto kažem o širenju te bolesti. Prostiucija i venerične bolesti bile su pre rata jako raširene i nažalost one su se raširile i posle rata. Glasoviti Alfred Fournier, koji je do visoke svoje starosti

posvetio čitav svoj život proučavanju sifilisa i koji je prvi dokazao tezu da se među veneričnim bolestima najlakše i najsigurnije sifilis leči, on je među polnim bolestima utvrdio da je sifilis zastupljen sa 25%, gonorea sa 70% a mekani šankir sa 5%. Iz dela Alfreda Blaška „Die Verbreitung der Geschlechtskrankheiten“ od 1905 godine znam da su polne bolesti biljka velikih gradova, osobito lučkih gradova, onda su manje zastupljene u provincijskim gradovima, a srećom selo je još dosta čisto i pošteđeno. Po tome autoru, a i drugima, polne bolesti najviše se šire u Rusiji i na Balkanu. Ne mora to biti sa spolnom kopulom, nego se može širiti i dodirom, pa velim da 90% sifilisa u Rusiji ima se zahvaliti samo dodiru a ne telesnom općenju. U našoj Bosni ima 56% sifilisa dodirom izvan polnog akta. A vidite, gospodo moja, tomu je razlog da se baš u Rusiji i na Balkanu tako širi to da i u Rusiji i na Balkanu ne vlada takva čistoća, a recimo što mu drago jedan od glavnih uvjeta da se ne širi tako sifilis i spolne bolesti jeste baš čistoća. Strani autori pače kao Ivan Bloch konstatiraju takođe naš bosanski sifilis, pa ga navode kao poseban tip jednog sifilisa. Ja sam iz govora gospode lječnika razabrao da takođe endemički sifilis vlada u Istočnoj Srbiji, onda vlada u Bosni u mnogo i mnogo srezova, pa vlada u Novom Pazaru. Službeni izvestilac je kazao da ima 180.000 oboljenja na endemičkom sifilisu, a drug dr. Kešeljević je ustanovio da je četiri puta više, samo to nije još službeno konstatovano. Ja nisam liječnik, ja sam sa svoje strane hteo da dođem do statističkih podataka za celu Jugoslaviju, ali nisam mogao doći, pa tako sam vezan za strane autore. Ali endemički sifilis nije samo u Istočnoj Srbiji, u Bosni i u Novom Pazaru, ja znam da i u Turovom Polju, što je preko Zagreba takođe vlada, jer sam onde služio kao kapelan, i to je ostatak još iz vremena kada su Francuzi za vreme Napoleona okupirali do Save naše krajeve.

Imade toga endemičkog sifilisa takođe i u jedno dva sela naše Like, ali imade i akutnih spolnih bolesti u velikom broju po našem teritoriju, osobito u Medumurju. Alfred Blaško konstatirao je za Prusku da na dan 30-V-1900 na 10.000 odraslih muškaraca ide u Berlinu 142 polna oboljenja. U drugim većim gradovima 100, u srednjim gradovima 50. U celoj Pruskoj dolazilo je 28 oboljenja. Taj broj nije tačan, jer je samo 63 lečnika dalo podatke. Kirhner u svome delu »Sociale Bedeutung der Geschlechtskrankheiten« kaže da u Pruskoj pred ratom na 1000 glava dolazi 3 slučaja polnih bolesti. On je dokazao da bolest tifusa šteti nacionalni imetak za 8 miliona maraka, dok izdaci i štete koje nastaju usled polnih bolesti rastu na 90 miliona maraka.

U 4 tački da se pozabavimo ko sve širi polne bolesti. Polne bolesti raširuje prostiucija bilo ona kaserinirana, bilo reglementirana, bilo ona tajna prostiucija. Alfred Blaško je utvrdio da od 487 zaraženih sifilisom dobiše 395 dakle 81% sifilisa od prostitutki, 23 dakle 4.7% od kelnerica, 45 dakle 9.7 od slučajnih poznanstva, prodavačica, radnica 23 dakle 4.7 od slučajnih odnošaja.

Löeb je utvrdio u Manhajmu da od 442 slučaja zaraze kod tajne prostiucije, kelnerice i bifejske dame u 155 slučajeva su zarazile druge; kuvarice i sluškinje 67 puta; prodavačice 65 puta; građanske kćeri 29 puta; švalje i štrikerice 27 puta; sobarice 20 puta; tvorničke radnice 17 puta; pevačice 16 puta; krojačice modiskinje 12 puta; udovice 4 puta; seoske devojkice 3 puta;

metrese 3 puta; glavnu dakle reč kao širiteljice prostitucije vode kelnerice, služavke, prodavačice i sobarice; bolje nije i kod javne prostitucije.

Berger, koji je studirao prostituciju u Hanoveru, izneo je tvrdnju da je čudovište i jedan unikum nikad nezaražena jedna prostitutka, unatoč policijske paske i policijskog pregleda i prisilnog lečenja. Kakve najzad rezultate može imati lečnik kod pregleda javne bludnice? Čujte! U Berlinu su privatni lekari pregledali 200 prostitutkinja i pronašli su 3 slučaja venerično zaraženih a službena policija sa službenim lekarima u godini 1884 od 1873 javnih prostitutkinja konstatirala je samo jedan slučaj gonoreje, a koliko ih je neizlečenih opet nastavilo svoj ubitačni posao? Zato koje je čudo da je Blaško izrekao reč: dole reglamentacija, dole javne kuće!

Naš predlog zakona u § 8 zabranjuje držanje javnih kuća po gradovima i javne i tajne prostitucije prema glavi 24 Krivičnog zakonika. Ja kao katolički sveštenik pozdravljam ovu odredbu § 8, jer moja crkva uvek se borila protiv bordelja, uvek se borila protiv prostitucije, pošto stoji na stanovištu da je spolni nagon jedino dopušten u vršenju ženidbenog sakramenta. Zato ja kao katolički sveštenik pozdravljam § 8 i § 12 koji obećavaju budnim okom pratiti uzroke koji stvaraju prostituciju u cilju da se preduzmu potrebne mere protiv nje.

Ali „gospodo, čujmo prigovore da mi tim zakonom tjeramo lisicu a isteraćemo vuka. To je hrvatska poslovice a mislim da je imaju i braća Srbi i Slovenci. Evo jedno iskustvo koje sam konstatovao.

Vi ste u svoje vreme u Beogradu ukinuli javne kuće a u Zemunu niste bili ukinili javne kuće pa su onda iz Beograda išli ljudi u Zemun, pa iz Zemuna iz tamošnjih javnih kuća u Beograd prenosili zarazne bolesti. Ja dozvoljavam da bi to moglo biti „rebus sic stantibus“. Ali ako se državna i privatna inicijativa ulivate u koštac sa ovim zlom, onda će se ono ipak sprečiti.

Osobito upozoravam državne vlasti koje su tako vešte da i naše komuniste hvataju uspešno na sve strane, neka državne vlasti jako dobro pripaze na ona legla tako zvane tajne prostitucije. To u stvari i nije tajna prostitucija ali se vodi kao tajna prostitucija. Koja su to legla? U prvom redu to su t.zv. radnje za zabavu sa ženskom poslugom. U tim radnjama kelnerica je glavni rasadnik polnih bolesti. U Nemačkoj se konstatovalo da među kelnericama ima 80—90% zaraženih. Te su sirote prema tome najopasnije po polno zdravlje drugih lica. Ja ne znam da li u Beogradu postoje t.zv. shambres séparées, jer ja, gospodo, već u 8 časova sam u krevetu. Ali znam da u Zagrebu postoje, znam da i u drugim gradovima postoje kojekakve kafane, ugostiteljske radnje. U tim radnjama se uživa alkohol uz muziku a u pokrajnim sobama i sobicama se provodi blud. Sirota ovaka ženska poslu-ga mora ako hoće da zadrži svoje mesto terati goste na uživanje alkohola, mora sa njima da pije celu noć konjak, različite likere i vina u flašama i pivo. a i da ne govorimo o crnoj kafi a od svega toga nemoralnog posla državi pada prihod. O tome su u Nemačkoj pisali Seyffert i Rozenthal.

Drugo leglo tajne prostitucije su barovi, saloni za zabavne i plesne škole. Ovde dolaze također ženske pod imenom inviteuses na ples. Nije tu glavno ples nego prostitucija. Imamo kojekakve varietee, Moulin rouge, koji su većinom u rukama židova koji

hoće da nas hrišćane, katolike, na taj način kvare. (Odobranje). I tu oni imaju veliku zaštitu kod vlasti i policije, i ti onda imaju važnu reč kod vlasti, policije i t. d. (Jedan glas: Recite to vladi!) Ja to i vama i vladi kažem. Ko ima uši da čuje, neka čuje, pa bili to narodni poslanici ili visoka vlada, jer ja govorim istinu, a u prvom svom govoru kazao sam da će nas samo istina spasti. Zatim ima institucija za masažu, a ta institucija služi u stvari tajnoj prostituciji. Naše Ministarstvo socijalne politike i narodnog zdravlja imaće pune ruke posla da po § 12, baš obzirom na ovde napomenute lokale i legla tajne prostitucije, dejstvuje i uređuje. Ali će se sve to verovatno povećati kad ukinemo prostituciju. Dokle se svet ne povrti natrag moralu i dok se ne poprave socijalne i druge prilike, dok se u omladini ne učvrsti moral, a u ženskom svetu ne ubije hohštaperstvo i snobizam, dotle će uvek biti tajne prostitucije. (Pljeskanje i povici: Tako jel!)

Ali, gospodo moja, ako ja i dopuštam da će se tajna prostitucija raširiti, iz toga ne sledi da će se i zarazne bolesti možda raširiti. Živ nam je primer za to Engleska i Norveška koje su ukinule svaku prostituciju, pa se statistički dokazalo da su posle venerične bolesti pale. Evo od Alfreda Blaška, iz njegove studije, u Parizu 1878 godine bilo je zaraženo od reglementarne prostitucije 12% a od slobodne 7%. U Brislu godine 1877 bilo je zaraze od reglementarne prostitucije 25% a od slobodne prostitucije 9%. U Petrogradu 1890 godine bilo je 33% zaraze od reglementarne prostitucije a 12% od tajne prostitucije. U Anverpenu 1882 godine bilo je 51% zaraze od tajne i 7,7% od slobodne prostitucije. Više je razloga koji to opravdavaju: Reglementarna bludnica mora se svakome podati, možda za dan i noć po 10 i 12 puta, a tajna prostitutka, slobodna prostitutka ipak može da bira. Slobodna bludnica mnogo je opreznija i daje se odmah i lečiti, dok se reglementarna boji da padne policiji u šake, jer se boji onih metoda kojima policija radi, pa je zato sasvim ispravno kazao drug Kešeljević da se reglementarne prostitutke trude i nastoje da izmaknu tom službenom pregledu kako god mogu. Najzad uredba o javnim kućama i o reglementarnim prostitutkama zavodi neiskusnu mladež, jer ova neiskusna mladež misli da je sigurnija u takvoj jednoj instituciji, pošto su burdelji pod nadzorom policije, pa tamo idu i dobijaju zarazu.

Dok se u kulturnim državama spoznalo da su kod slobodne prostitucije muškarci ipak oprezniji pa neće tako lako da natrapaju, Mireur, Diday i Sperk dokazali su da kod javnih kuća imade 3 puta više sifilističnih obolenja nego kod tajnih bludnica. Ali, gospodo moja, što je glavno i što je upravo ogledalo i što ponizuje čovečeje dostojanstvo, to je da je javna prostitutkinja roba koja se svakome mora da da. Dajte bludnici povratite dostojanstvo čoveka, primite je u društvo, pomognite je hrišćanski i čovečanski, omogućite joj zaradu, pa će mnoge napustiti žalosni obrt. Ali društvo treba regenerirati, gospodo moja, jerbo društvo je tako da ono uvek ovakva stvorenja stigmatizira i uvek ih prezire i ne pušta u svoje krugove. Meni je iz iskustva poznato, neću reći blizu kojeg gradića sam služio, da je jedan sudac jedan od najboljih sudaca oženio jednu kelnericu. I, gospodo moja, oni su u uzornom braku živeli, ta gospoda nije nikad zalazila na zabave, nikamo u društvo, jerbo su je svi sa visokim preziranjem promatrali, jerbo je

bila kelnerica. Ja znadem da je više obrtnika u tome gradiću i drugim gradićima oženilo ženskinje iz javnih kuća i sve su bile dobre gospodarice, bile su i vredne matere, ali njih je društvo uvek bojkotiralo takvo društvo »Haj lajfk«, one koje su same bile gore nego što su bile ove. Dok ovako posmatra društvo, ovakve sirote i ako se hoće popraviti, neće se moći popraviti. Gospodo poslanici, da se taj cilj postigne treba pripomoći našu vladu, društvo kao društvo, crkvu, medicinu, filozofiju, antropologiju, pravo, sociologiju, gospodarstvo, privredu, sve to moramo staviti u gibanje da prostituciju maknemo i izlečimo. Medicina i higijena i država učiniće sve, evo § 7 predviđa besplatno lečenje siromašnih, skloništa za devojke, domove za posrnule, smeštaj mladeži u druge čiste obitelji, kaznene sankcije, sve će to u mnogome učiniti, kao i prosvetavanje i propaganda u § 7 ovog zakonskog predloga. Nisam nikada, dok nisam postao poslanik, bio u Beogradu, ali čuo sam da je ove godine u oktobru mesecu Higijenski zavod priredio prekrasnu izložbu i da je osobito krasno bio izveden odio za polne bolesti. I čuo sam da je to vrlo uspešno delovalo. Ja apelujem na visoku vladu, da bi ona ovaku higijensku izložbu napravila pokretnom. Ako se od stanice do stanice moglo putovati po sat vagonima sa poljoprivrednom izložbom, zašto ne bi u železničkim vagonima, pod uticajem i nadzorom lekara, ovakve izložbe putovale po celoj zemlji. Ja mislim, da bi imali velelepni uspeh (Odobranje i povici: Tako je!). Nema sumnje, da današnja kriza i zle ekonomske prilike, jako šire prostituciju. To je pred rat temeljito dokazivao Englez Ryan. Sigurno je da širenje pornografskih knjiga, kako je jutros izjavio g. Kešeljević, filmskih slika, propagiranja lake muzike i plesa; koji unesrećuje bludne, po Lipertu, takode mnogo dovodi do prostitucije. Doktor Lipert, u svojoj knjizi o prostituciji u Hamburgu, navodi, da su kod ženskih glavni povod, ne uzroci, prvo lenost, lakomisenost, lakoumnost i želja za kićenjem.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Molim vas, gospodine poslanice, da završite.

Dr. Juraj Cenkić (nastavlja): Gospodine Pretsedniče, ovo je vrlo važna stvar. (Glasovi: Dobro, govori!) Ja sam još istom u prvom delu, a gde je drugi deo?! (Smeh.) Ako gospoda vole slušati, molim neka zaključe da govorim.

Gospodo, ja sam sada prvi deo završio, gde sam traktirao: istorijat pravne borbe, organizovanu borbu protiv širenja polnih bolesti, bojazan od tajne prostitucije, saradnju društva i vlade i uzroke.

Sada, gospodo, prelazim sa dozvolom Pretsedništva na drugi deo svoga govora, na § 9 o obligatnom lekarskom sertifikatu pre ženidbe. Ovde se uvođi jedna bračna smetnja, kako mi kanoniste kažemo »impedimentum impediens« bez saglasnosti crkve katoličke, što nije u redu. Tu je nedopusšten brak bez lekarskog sertifikata. U prvom delu ja sam se već bavio higijenskim razlozima, a ovde ću preći na eugenike razloge. Eugeniku, kao praktičnu nauku osnovao je Francuz Galton. Ona imađe za svrhu očuvanje i poboljšanje zdrave rase. Nemci su zaslugom Alfreda Ploetza utvrdili da je eugenika nikla pod uticajem teorije evolucije i kako je postavljala Lamark i Čarl Darwin, glavno njezino pitanje je nasleđe. Ja ne zalazim u preporno pitanje, šta se nasleđuje, da li stare prirodene osobine i mane a takođe i novo stečene. Danas se još eugenika nije usta-

lila. Dva su smera u njoj. Jedan čisto biološki, materijalistički, toga zastupaju Englezi i Amerikanci, a među njima i dr. Vlada Stanojević, u svome delu »Eugenika higijene čovečijeg začeca i problem nasleđa«, koje je napisao 1920 godine.

Glasoviti Mukerman u jednom svome delu, zatim, Jordan Viole u svome delu: »Eugénisme, stérilisation leur valeur morale, Paris 1929« priklanjaju se načelu da se ima uzeti u obzir i duša. Prema tome ako se čovek smatra kao dualističko stvorenje, onda će eugenika ići za poboljšanjem i čuvanjem čoveka u psiho-fizičkom pravcu, a ako se stavimo na drugo stanovište, onda ćemo ga razvijati postepeno kao jednu savršeniju životinju. Crkva katolička prema eugenici je zauzela stav da samio ono prima što se ne kosi sa naravskim božanskim i crkvenim zakonima.

Prelazim pozitivne metode eugenike (razvijena dob, krvno srodstvo, mješanje rasa, izbor bračnog druga, začeca u isto doba, veliki broj porodaj, odgoj seksualni) pa idem na negativne metode eugenike. Eugenika je zato da se reguliše porodaj tako zvana »birt kontrole« ili »Geburt-kontrol«, koliko iz socijalnih uzroka toliko i iz individualnih: Tu dakle ona preporuča neomaltuzijanstvo, upotrebu i hemijskih i mehaničkih sretstava protivu začetka. To crkva katolička primiti ne može. Na žalost mi znamo da to vlada i kod nas u Hrvatskoj i Slavoniji a znate da vlada i u Francuskoj Infécondité voulue, pa i kod nas kod građana u varošima a na žalost širi se i među seljacima. Eugenika preporuča legalizovanje pobačaja. Na žalost ti pobačaji jesu i te kako na snazi jer kojekakve babe i kojekakve babice to vrše a neka me oproste i gospoda lečnici, mnogi se i gospoda lečnici unatoč § 172 Krivičnog zakona dosta bave za novac sa pobačajima. Na delu eugenika negativna traži prisilan pobačaj, umetnu sterilizaciju, što crkva ne prima, ako se ne tiče zločinaca. Ovaj zakon o sertifikatu u negativnoj eugenici dolazi na zadnje mesto. Ovaj zakon traži da svi mladići pre braka pregledaju se za očuvanje prave obitelji. Ja kao katolički sveštenik ovaj paragraf primam. Zašto? Jerbo meni daje smerne enciklike pape Pija XI: Casticiorubii i rešenje kongregacije officii od 21-III-1931 godine. Što god se ne kosi sa naravskim zakonima, sa božanskim, što se ne kosi sa crkvenim zakonima, to primam ja kao katolički sveštenik i moja crkva. A ovaj zakon ne kosi se sa naravskim zakonima. Naravski zakoni u dekalogu u petoj zapovedi Božjoj zabranjuju da se svome bližnjem škodi zdravlju i životu na iks načina. A šta hoćete veće štete životu i zdravlju bližnjega nego ga zaraziti sa polnom bolešću? Ne kosi se ovaj deveti paragraf ni sa božanskim zakonom. Vi ćete svi taj božanski zakon priznati jer ga svi nosite u svojim srcima. Taj zakon glasi: Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe, što ne želiš da se učini tebi nemoj učiniti drugom. Dakle ako mi nećemo da budemo zaraženi polno, nemojmo zaraziti ni drugoga. Crkveni zakon nigdje se ne protivu pregledanju lečničkom mladenaca pred ženidbom. Episkopat nemački ustao je protiv Hitlerova pokušaja o sterilizaciji, ali naš episkopat neće protiv ovog zakona. Dakle ga mogu katolici prihvatiti.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Molim vas, gospodine poslanice, da završite svoj govor.

Dr. Juraj Cenkić (nastavlja): Samo još neke bojazni. Čast lekarima ali zar se ne može desiti da lekar osobito ako mu ide slabo da za paré izda lažnu

svedodžbu ma da zakonom preti kaznom za lažna uverenja. Ne može li lekar u partijske svrhe ili političke zlorabiti svoju službu. Neće li ovo pregledanje biti površno radi pomanjkanja lekara i vremena. A što je s lekarskom tajnom? Gonoreju, mekani čir još će moći lako konstatirati, ali za sifilis moraće se slati krv na pretraživanje. Krv se može na putu pokvariti. Neće li tu trebati puno vremena a mladenci neće moći čekati. Kada se izvrši pregled? Ako se obavi razmerno rano prije ženidbe on gubi praktičnu vrednost a onda, gospodo, što je sa venčanjem na smrtnoj postelji? Lekari ne čekaju mišljenje lekarske komisije i ne prijavljuju vlasti u smislu § 173 Krivičnoga zakona kad se radi o pobačaju da spase majku. Što ćemo mi svećenici čekati na certifikat a stranka nam može pod rukama umrijeti. Nadalje, mi pregledavamo muškarce pred ženidbom samo radi polnih bolesti. Pregledavamo samo muškarca a ne i žensku što nije u redu. Nema li i težih bolesti kao tuberkuloza, rak, alkoholizam, nasledno zločinstvo, pa zašto i takove ženidbene kandidate ne pregledavate, ili sve obuhvatite sa eugeničkog gledišta ili ništa, jer inače nećete poboljšati rasu. Što onda ako su polne bolesti jako razvite kao endemički sifilis u Bosni? Norveška izuzela je baš radi toga pregledavanje tuberkuloznih mladenaca.

Još jedna zamerka. Zakon traži da se samo ženidbeni kandidati pregledaju. Ne traži da se pregledavaju kandidati za konkubinatu. Neće li ta okolnost dati prilike da se širi konkubinatu? Onda ja se bojim da mi ne bi imali dovoljno oficijalnih sretstava da ovakav lepi zakon provedemo. Evo šta se u praksi događa. Naši radnici, rudari osigurani su kod Bratinskih blagajni, kod okružnih blagajni. Ja po Zagrebu i po Beogradu vidim prekrasne palate tih ustanova. Sve su pune činovnika koji imaju debele pla-

će a radnici ne dobijaju slabe potpore i vrlo male a nikada ispravne lekove i koje čudo da se prepiru lečnici i ti činovnici, kad i lečnici vide da se tako radi, a naročito glede veneričnih bolesti.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Molim da završite, inače ću da vam oduzmem reč.

Dr. Juraj Cenkić (nastavlja): Gospodo, ja završavam. Ovaj zakon može da bude nož sa dve oštrice. Ako se on bude uz pomoć društva i privatne inicijative i Vlade i uz poboljšanje privrednih okolnosti proizvodio, biće koristan i ja ga dakle primam iz higijenskih razloga, iz eugenskih razloga i iz moralno etičkih kanonskih razloga. (Pljeskanje, burno odobravanje i uzvici: Živeo!).

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Gospodo narodni poslanici, sad bi trebalo da predjemo dalje na raspravu ovoga zakona, ali kako ima još govornika, to mi izgleda da ne bismo mogli prvu tačku dnevnoga reda večeras završiti. Zato bi, gospodo, bilo potrebno da izaberemo odbore po ovim uredbama koje su dalje na dnevnome redu, kako bi gospoda članovi tih odbora mogli početi sa radom već sutra izjutra. Čl. 31 Poslovnika daje pravo Skupštini da može pojedine tačke dnevnoga reda da promeni i ja radi toga predlažem Skupštini da sad predemo na drugu tačku dnevnoga reda, da izaberemo ova dva odbora kako bi oni već sutra počeli sa radom, pa posle toga da nastavimo ovu tačku dnevnoga reda. (Čuje se: Prima se). Prema tome, gospodo, prelazimo na drugu tačku dnevnoga reda, na izbor Odbora za proučavanje uredbi Ministarskog saveta. Prva je Uredba o zaštiti zemljoradnika, a druga je Uredba o javnim radovima. Imamo po dve kandidatske liste i prema tome ćemo glasati za njih listićima. Izvolite čuti liste.

Sekretar Milan Mravlje (čita):

KANDIDATSKA LISTA KLUBA NARODNIH POSLANIKA JUGOSLOVENSKE NACIONALNE STRANKE ZA IZBOR ODBORA ZA PROUČAVANJE UREDBE O ZAŠTITI ZEMLJORADNIKA

Članovi:

1. dr. Ninko Perić
2. Ilija Mihailović
3. dr. Slavko Sečerov
4. Vasilije Trbić
5. Nikola Sokolović
6. dr. Ljudevit Auer
7. Mita Dimitrijević
8. Ivan Urek
9. Boško Zeljković
10. Filip Cemović
11. dr. Milorad Kostić
12. dr. Tode Lazarević
13. Lovro Petovar
14. Šukrija Kurtović
15. Sergije Urukalo
16. Ante Mastrović
17. Živojin Stefanović
18. Isidor Živković
19. dr. Svetislav Popović
20. Milutin Stanojević
21. Stevan Ćirić

Zamenici:

1. dr. Milenko Marković
2. Ignjat Stefanović
3. Ivan Radić
4. dr. Vladimir Stanišić
5. Husein Kadić
6. dr. Toša Rajić
7. Tripko Ninković
8. dr. Janko Rako
9. Vlado Spahić
10. Aanton Cerer
11. Rasto Pustoslemšek
12. dr. Stevan Vasiljević
13. Jeftimije Popović
14. Milan Mijić
15. Maksim Tešić
16. Petar Ivanišević
17. Milan Živanović
18. Mihailo Krstić
19. Milan Dobrović
20. Stjepan Šiftar
21. Dušan Ivančević

Predlagači:
(Sleduju potpisi 10 predlagača.)

OPOZICIONA KANDIDATSKA LISTA ZA IZBOR ODBORA ZA PROUČAVANJE UREDBE O ZAŠTITI
ZEMLJORADNIKA

Članovi:

1. dr. Nikola Kešeljević
2. dr. Franjo Gruber
3. dr. Stjepan Bačić
4. Vladimir Krstić
5. Dragutin Perko
6. Josip Stažić
7. Jovan Misirlić
8. Miloš Dragović
9. Stanko Trkulja
10. dr. Milan Metikoš

Zamenici:

1. dr. Milan Metikoš
2. dr. Ivan Lončarević
3. dr. Stjepan Bačić
4. Josip Stažić
5. Svetislav Hodera
6. dr. Živan Lukić
7. Jovan Misirlić
8. Miloš Dragović
9. Stanko Trkulja

Predlagači:

(Sleduju potpisi 10 predlagača.)

KANDIDATSKA LISTA KLUBA NARODNIH POSLANIKA JUGOSLOVENSKE NACIONALNE STRANKE
ZA IZBOR ODBORA ZA PROUČAVANJE UREDBE O IZVOĐENJU JAVNIH RADOVA

Članovi:

1. dr. Bogoljub Kujundžić
2. dr. Bogdan Vidović
3. Ferdo Šega
4. Dušan Ivančević
5. Dimitrije Vujić
6. Ljubiša Trifunović
7. Ivan Lončar
8. Albin Koman
9. Milutin Jelić
10. dr. Filip Lazarević
11. Milan Božić
12. Milutin Jevtić
13. Juraj Duboković
14. Nedeljko Praljak
15. Dobrosav Jovičić
16. dr. Miloslav Stojadinović
17. Mirko Urošević
18. Jovan Arandelović
19. Sever Varda
20. Josip Antunović
21. dr. Matej Perić

Zamenici:

1. Marko Petrović
2. Milan Grubanović
3. Nikola Hribar
4. dr. Milovan Grba
5. Dušan Živojinović
6. Emilijan Grbić
7. Franjo Pahernik
8. Jakob Zemljić
9. Filip Cemović
10. dr. Sava Radović
11. Radoslav Brušija
12. Mustafa Mulalić
13. dr. Franjo Gospodnetić
14. dr. Vjekoslav Miletić
15. Veljko Veljković
16. Jova Jovanović
17. Dragić Šelmić
18. Ljuba Mitrović
19. Alija Selmanović
20. Dragutin Bugarski
21. Strahinja Borisavljević

Predlagači:

(Sleduju potpisi 10 predlagača.)

OPOZICIONA KANDIDATSKA LISTA ZA IZBOR ODBORA ZA PROUČAVANJE
UREDBE O IZVOĐENJU JAVNIH RADOVA

Članovi:

1. dr. Stjepan Bačić
2. dr. Franjo Gruber
3. dr. Nikola Kešeljević
4. dr. Ivan Lončarević
5. Dragutin Perko
6. Josip Stažić
7. Jovan Misirlić
8. Miloš Dragović
9. Stanko Trkulja
10. dr. Milan Metikoš

Zamenici:

1. Svetislav Hodera
2. Vladimir Krstić
3. dr. Živan Lukić
4. Stanko Trkulja
5. Josip Stažić
6. dr. Nikola Nikić
7. Miloš Dragović
8. Dragutin Perko
9. Jovan Misirlić

Predlagači:

(Sleduju potpisi 10 predlagača.)

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Pošto je glasanje tajno, potrebno je da kockom odredimo za svaku glasačku kutiju po tri kontrolora, koji će brojati glasove. Molim g. sekretara da izvlači imena kontrolora.

Sekretar Milan Mravlje izvlači iz kutije listiće sa imenima g. g. narodnih poslanika — kontrolora i objavljuje: za Odbor o zaštiti zemljoradnika g. g. Stevan Ćirić, dr. Stjepan Bačić i Dobrosav Jovičić; za Odbor o izvođenju javnih radova g. g. dr. Gligorije Tadić, dr. Nikola Kešeljević i Stjepan Šiftar.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Pošto su pročitane kandidatske liste, pristupamo glasanju. Glasanje će se vršiti jednovremeno za oba Odbora. Glasajući listići moraju se spuštati u odgovarajuće kutije. Molim gospodu kontrolore da zauzmu svoja mesta, a g. sekretara da izvoli izvršiti prozivku.

Sekretar Milan Mravlje proziva poslanike da glasaју. (Nastaje tajno glasanje listićima).

(Posle glasanja)

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Izvolite čuti rezultat glasanja. Za prvu listu, za izbor Odbora za proučavanje Uredbe o zaštiti zemljoradnika glasalo je 170 narodnih poslanika. Od toga za listu g. dr. Ninka Perića glasalo je 147, a za listu g. dr. Kešeljevića 16 narodnih poslanika. Praznih bilo je 7 listića.

Prema tome lista g. dr. Ninka Perića dobila je 19 članova, a lista g. dr. Nikole Kešeljevića 2 člana.

Sa liste g. dr. Ninka Perića izabrana su ova gospoda: Dr. Ninko Perić, Ilija Mihailović, dr. Slavko Šećerov, Vasilije Trbić, Nikola Sokolović, dr. Ljudevit Auer, Mita Dimitrijević, Ivan Urek, Boško Zeljković,

Filip Cemović, dr. Milorad Kostić, dr. Tode Lazarević, Lovro Petovar, Šukrija Kurtović, Sergije Urukalo, Ante Mastrović, Živojin Stefanović, Isidor Živković i dr. Svetislav Popović;

Sa liste g. dr. Nikole Kešeljevića izabrana su ova gospoda: dr. Nikola Kešeljević i dr. Franjo Gruber.

Za drugu listu, za izbor Odbora za proučavanje Uredbe o izvođenju javnih radova glasalo je 168 narodnih poslanika. Od toga je glasalo za listu g. dr. Bogoljuba Kujundžića 146, a za listu g. dr. Stjepana Bačića 13 narodnih poslanika. Praznih bilo je 9 listića.

Prema tome sa liste g. dr. Bogoljuba Kujundžića izabrano je 19 članova a sa liste g. dr. Stjepana Bačića 2 člana.

Sa liste g. dr. Bogoljuba Kujundžića izabrana su ova gospoda: dr. Bogoljub Kujundžić, dr. Bogdan Vidović, Ferdo Šega, Dušan Ivančević, Dimitrije Vujić, Ljubiša Trifunović, Ivan Lončar, Albin Koman, Milutin Jelić, dr. Filip Lazarević, Milan Božić, Milutin Jevtić, Juraj Duboković, Nedeljko Praljak, Dobrosav Jovičić, dr. Miloslav Stojadinović, Mirko Urošević, Joivan Arandelović i Sever Varda.

Sa liste g. dr. Stjepana Bačića izabrana su ova gospoda: dr. Stjepan Bačić i dr. Franjo Gruber.

Molim izabranu gospodu i sa jedne i sa druge liste da se izvole sastati sutra u 10 časova i konstituisati.

Gospodo poslanici, pošto je vreme odmaklo, ja vam predlažem da današnju sednicu zaključimo a za narednu sednicu predlažem vam produženje prve tačke današnjeg dnevnog reda. Prima li Narodna skupština ovaj dnevni red? (Prima). Današnja sednica je zaključena, a iduća biće zakazana pismenim putem.

Sednica je zaključena u 19 časova.

PRILOZI

INTERPELACIJA

Ivana Mohoriča, narodnog poslanika, na Ministra trgovine i industrije, šuma i rudnika, saobraćaja i finansija o donošenju hitnih administrativnih mera za ublaženje teškog stanja šumske privrede.

Čast mi je skrenuti Vam pažnju na teško stanje naše šumske privrede i zamoliti Vas, da izvolite preduzeti hitne mere, kako bi se preteće opasnosti sprečile i štetne pojave po naše privredne interese odstranile.

Poznato Vam je, da je glavna osnovica privredne aktivnosti u Dravskoj banovini šumarstvo i izvoz šumarskih proizvoda. 42% celokupne površine Dravske banovine pokriveno je šumama, a u normalnim godinama vrednost izvoza šumskih proizvoda iznosila je od 400 do 500 miliona dinara. Dravska banovina ne proizvodi dovoljno žitarica za ishranu stanovništva te je pored donosa šuma u glavnom upućena na industrijsku radinost. Za razliku od ostalih banovina šumski posed u Dravskoj banovini nalazi se pretežno većinom u privatnim rukama. Naročito preovlađuje mali šumski posed te je na prodji šumskih proizvoda interesovano sa 134.000 šumskih posednika i desetak hiljada duša, koje kao šumski radnici, prevoznici, odnosno radnici u šumskoj industriji nalaze

svoju egzistenciju. Glavno tržište za izvoz naših šumskih proizvoda bila je i ostaje još danas Italija. Naše drvo nailazi u Italiji na vrlo osetnu konkurenciju austrijske gradje, koja konkurencija nije zasnovana samo na relativno boljem kvalitetu (veća gustina) drveta nego je pojačavana još izvesnim veštačkim sredstvima i to naročito preferencijalnim vozarinским stavovima austrijsko-talijanske savezne železničke tarife, koje već same po sebi omogućuju da se drvna gradja u izvoznom pravcu sa austriskih stanica u Italiju može na ista odstojanja transportovati za 100 do 200 lira po vagonu jeftinije nego u izvozu po vozarinским stavovima jugoslovensko-italijanske savezne tarife sa naših stanica u Italiju.

Već ovaj momenat ima sam po sebi za posledicu, da mora šumski posednik prodavati izvoznu robu najmanje za pomenutu razliku jeftinije, ako hoće izdržati konkurenciju sa austrijskim eksporterima. Do toga je došlo, što su Italijani kod pregovora za saveznu železničku tarifu dali Austrijancima za gradju

naročite koncesije uz izvesne protiuskupke, koje mi kod sastava analogne jugoslovensko-italijanske savezne tarife zbog nedovoljnog interesovanja nismo umeli da izdejstvujemo. Ministarstvu saobraćaja kao i generalnoj direkciji državnih železnica ponovno i blagovremeno je skrenuta pažnja na potrebu revizije jugoslovensko-italijanske savezne tarife no na žalost sve do sada bez ikakvog uspeha. Mnogogodišnjim preziranjem važnosti ovog pitanja nastupila je situacija, koja postaje danas sve više neodrživa te je šumarstvo i šumska industrija ne samo izgubila svaki rentabilitet, jer su cene šumskih proizvoda u našoj zemlji sa 40% ispod mirnodopskih cena zlatnog pariteta, nego postoji opasnost, da ćemo, ako i nadalje ovako jednostrano vodimo našu privrednu i eksportnu politiku, kako je to činjeno do sada, potpuno izgubiti mogućnost prodje drvene gradje u inostranstvu. Da ova opasnost realno i neposredno pretstoji, videćete iz sledećih pozitivnih činjenica:

I. Izvoz gradje iz naše zemlje opterećen je mnogobrojnim taksama (za svedodžbu o izvoru, za osiguranje valute i izvozno uverenje, za carinsku manipulaciju, specijalne dažbine za upotrebu puteva), koje zajedno sa pomenutom razlikom u železničkoj vozarini prema austrijskom drvetu predstavljaju jedno veće opterećenje našeg izvoza od 100 dinara po m³, što ide na uštrb šumskog posednika i našeg nacionalnog prihoda. Ako se uzme, da iznosi normalni godišnji izvoz gradje iz Dravske banovine oko 600.000 m³, onda predstavljaju pomenuta opterećenja sa 60 miliona dinara gubitka na prihodu na šumski posed. Ova nejednakost u opterećenju je jedan od glavnih uzroka današnjeg teškog stanja našeg šumarstva.

Prema tome je potrebno:

1 — Da Ministarstvo saobraćaja preko generalne direkcije državnih železnica stupi najhitnije u vezu sa upravom italijanskih državnih železnica te poradi na tome, da se i za naš izvoz postigne savezna tarifa iste konstrukcije kao što je ugovorena sa austrijskom republikom.

2 — Da se obzirom na veliki pad cena šumskim proizvodima kao i na smanjen rentabilitet podvrgnu reviziji nabrojane takse kojima je opterećen izvoz drveta i nastoji, da se ovo opterećenje što moguće smanji.

II. Druga skupina neprilika zbog kojih trpi naša šumska privreda, ima svoj izvor u našim autonomnim merama i to u prvom redu u našoj deviznoj politici. Naš izvoz u Italiju obračunava se eksporterima sa oficijalnim primom od 28.5%, koji međjutim nije u skladu sa stvarnom notacijom dinara u inostranstvu, nego je prosečno za nekih do 12% manji. Pošto postoji prema važećim ugovorima, kako vidimo, stvarna mogućnost, da italijanski trgovci dolaze u našu zemlju i da mogu ovde na licu mesta za efektivne dinare nakupovati robu i to za dinare koje su nabavili po stvarnoj notaciji dinara u inostranstvu, oni su u stanju da zarade već samim tim razlikom do 12%, dok je naš domaći eksporter stavljen u gori položaj te nije u stanju da po istim uslovima plasira svoje proizvode. Tako naši devizni propisi u tom slučaju favoriziraju penetraciju stranih trgovaca na uštrb nacionalne trgovine i donose efektivnu štetu našem nacionalnom prihodu.

Potrebno je, da se različnost u tretiranju domaćeg i stranog trgovca, koju prouzrokuju naši dana-

šnji devizni propisi, ukloni, odnosno da se prim za izvoznu robu izjednači sa stvarnom notacijom dinara na strani.

III. Treći kompleks neprilika, koje štete našu privatnu šumsku privredu, pretstavljaju takodje naše unutarnje pitanje i to regulisanja odnosa eksploatacije i izvoza drveta iz privatnih šuma prema eksploataciji i izvozu gradje iz državnih šuma. Neupuštajući se u zamašni problem, koji pretstavlja nabačeno pitanje, hoću se ograničiti samo na jednu malu ilustraciju. Prema primljenim informacijama u državnim šumama u Bosni posečeno je u ovoj godini sa 300.000 m³ drveta, od koje količine će se verovatno nastojati, da se pretežni deo izvozi i to prvenstveno u Italiju. Prema našim informacijama sklapa se sada ugovor, da se ova ogromna količina baci na italijansko tržište, a kako nas iskustvo iz ranijih godina uči verovatno po cenama, koje će biti ispod važećih produkcionih cena u Dravskoj banovini. Bojimo se, da će biti posledica ovakvog rada po naše interese dvostruko štetna i to prvo, jer će sama po sebi zasititi italijansko tržište i onemogućiti prodju drveta od privatnog šumskog poseda, drugo, što će izazvati pritisak na tržne cene i opet pogoršati situaciju u izvozu šumskih proizvoda i eksploataciji šuma.

Nama nije bilo do sada moguće, da tačno utvrdimo, kako daleko su uspeli pregovori za izvoz pomenute ogromne količine drveta iz državnih šuma i kako gledište zauzimaju po ovom pitanju nadležna resorna Ministarstva šuma i rudnika kao i trgovine i industrije, ali moramo da zahtevamo, da se u tom pitanju barem koordiniraju interesi privatnog šumskog poseda sa državnim šumama, koje stoje u eksploataciji privatnih i to većinom stranih kompanija, jer je u pitanju prvenstveno mali šumski posed te da se vodi jedna eksportna politika, koja će omogućiti i egzistenciju privatnog šumskog poseda i male šumske industrije, koja je nacionalna, stvorena i održavana sopstvenim sredstvima i teškom mukom, a koja daje desetini hiljada radništva zarade i hleba.

IV. Najzad, čast mi je skrenuti vam pažnju na pomanjkanje jedinstvene organizacije za izvoz naših šumskih proizvoda u našoj zemlji, koja je u svim eksportnim zemljama već davno osnovana i sprovedena, kao na primer u Čehoslovačkoj, Madjarskoj, Rumuniji, Austriji i Poljskoj. Današnje prilike hitno iziskuju da se i u našoj zemlji i to barem za najsiromašnije šumske artikule na ime mekano drvo od četina i bukovo drvo stvori tako isto jedna stručna organizacija, koja će voditi računa o pitanjima, koja zadiru u naš izvoz drveta. Ovakva organizacija trebala bi u prvom redu da reguliše izvoz i onemogućiti štetno suzbijanje prodajnih cena u izvozu od strane ne kvalifikovanih lica, kako se to danas u veliko događa, a što ide na uštrb nacionalnog prihoda. Na drugoj strani one će prvenstveno štititi interese nacionalne izvozne trgovine protiv penetracije stranog elementa u našu šumsku privredu. Šumarska udruženja su u tom pogledu već odavno spremila konkretne predloge i izveštaje po tom pitanju, pa mi je čast predložiti, da se najhitnije sazove jedna interministerijalna konferencija, na kojoj bi se moglo ovo neodloživo pitanje neposredno i konačno rešiti.

Ja sam na početku ovog izveštaja izneo važnost i zamašnost pitanja izvoza šumskih proizvoda i smatram, da mora biti svakome potpuno jasno, da bi

odlaganje rešavanja ovih pitanja moglo prouzrokovati rapidno propadanje blagostanja onih krajeva, koji su danas još blagodareći svojoj vlastitoj privrednoj inicijativi i ekonomskim naporima, aktivni i pretvoriti ih u pasivne. Ovo međutim ne bi mogao niko da dopusti ili zagovara pred narodom osobito, ako se radi, kako se vidi iz podnetih predloga o administrativnim merama, sa kojima se može pomoći ovoj grani do poihovnog modusa vivendi. Ne traži se sada naročita novčana pomoć niti naročite žrtve po državnu blagajnu nego će na protiv poboljšanje stanja šumske privrede značiti za državnu blagajnu povećanje njezinih prihoda. Zato smatram, da se mogu

nadati, da će Kraljevska vlada i resorni ministri uzeti iznete napomene ozbiljno u pretres i usvojiti moje predloge te dopuniti mere naše eksportne politike i u pravcu, koji tangira bitne i životne interese, naročito zapadnih delova zemlje.

Ja Vas molim, Gospodine Ministre da izvolite primiti i ovom prilikom izraze mojega odličnog poštovanja te me izvestiti o merama, koje ćete preduzeti, da se pomogne našoj privatnoj šumskoj privredi.

Ljubljana, dne 20 novembra 1933.

Mohorič Ivan, s. r.
narodni poslanik